

UOT 636.5.082.26

ABORİGEN TOYUQLARIN GENETİK POTENSİALININ
YÜKSƏLDİLMƏSİNDƏ ÇARPAZLAŞMANIN ƏHƏMİYYƏTİ

F.M.MİRZƏYEV

Azərbaycan ET Heyvandarlıq İnstitutu

Məqalədə çarpazlaşma üsulundan istifadə etməklə yerli toyuq genefondunun məhsuldarlıq göstəricilərinin yüksəldilməsinə və onların qorunub saxlanması problemlərinə toxunulmuşdur.

Açar sözlər: çarpazlaşdırma, hibridlər, məhsuldarlıq, salamat saxlanma, canlı kütlə, gündəlik canlı kütlə artımı, yem məsərfi, pul gəliri

Son illərdə ölkəmizə xarici dövlətlərdən həm ətlik, həm də yumurtalıq istiqamətli hibrid quşların gətirilməsi işi geniş vüsət almışdır. Hibrid quşlardan yerli aborigen quş cinslərinin damazlıq keyfiyyətinin yaxşılaşdırılmasında, onların ən mühüm bioloji təsərrüfat xüsusiyyətlərinin təkmilləşdirilməsində və yüksəldilməsində istifadə olunmaqdadır. Bu məsələ, xüsusilə müasir quşçuluğun qarşısında duran əsas vəzifələrdən biridir. Çünki, hazırda quşçuluğun bütün sahələri sənaye əsasında inkişaf etdirilir, bununla əlaqədar olaraq qarşıda duran məqsəd ondan ibarətdir ki, respublikamıza gətirilən yüksəkməhsuldar quş cinsləri, xətləri və krossları yerli iqlim şəraitinə, saxlanma üsullarına uyğunlaşmalı və özlərinin ən mühüm bioloji təsərrüfat xüsusiyyətlərini qoruyub saxlamalıdır. Bu məqsədlə respublikamıza gətirilən yüksəkməhsuldar quşlarla yerli aborigen toyuq populyasiyalarının ayrı-ayrı fərdləri arasında çarpazlaşdırılmanın aparılması və nəticədə yerli şəraitə asan uyğunlaşan yüksəkməhsuldar hibrid quşların yaradılması, onların sayca artırılması günün aktual məsələlərindən biri hesab olunur.

2012-2016-cı illərdə apardığımız elmi tədqiqat işlərinin məqsədi, məhz hibrid quşlardan istifadə etməklə, Azərbaycanın yerli aborigen quş populyasiyalarının məhsuldarlıq və damazlıq keyfiyyətini təkmilləşdirmək yolu ilə yerli toyuq genefondunun mühafizə olunmasıdır. Təcrübə zamanı yerli populyasiyalardan olan toyuqlarla çarpazlaşdırma aparmaq üçün yumurtalıq istiqamətli, yüksək məhsuldar "Xayseks Braun" xətlərinin genetik potensialından istifadə edilmiş, müxtəlif cinslərdən olan toyuqlar arasında çarpazlaşma işi həyata keçirilmişdir. Metodikaya uyğun olaraq, AzETHI-nin Yardımçı Təcrübə Təsərrüfatının fermasına gətirilmiş 100 baş yerli toyuqlardan seçilərək, hər birində 30 baş toyuq olmaqla iki qrup yaradılmışdır. I qrupda

(nəzarət qrupu) 30 baş yerli toyuqlarla 6 baş həmin cinsin xoruzları, II qrupda isə (təcrübə qrupu) 30 baş yerli toyuqlarla 6 baş "Xayseks Braun" xətlərinin xoruzları götürülərək təşkil edilmişdir. Bu məqsədlə hər birinin ölçüləri 3m x 4m=12m² olan 2 quş damı hazırlanmışdır. Yetiştirilmə dövründə yaşı 210 gün olan toyuqlardan (burada, I və II qrupda saxlanılan toyuqlar nəzərdə tutulur) hər qrup üzrə 200 ədəd yumurta seçilərək inkubatora qoyulmuşdur (cədvəl 1) [1].

Cədvəl 1. İnkubasiyanın nəticələri

Göstəricilər	Qruplar	
	I	II
İnkubatorlara qoyulmuş yumurtaların sayı, ədəd	200	200
Mayalanmış yumurtaların sayı, ədəd	182	194
Yumurtanın mayalanma faizi, %	91,0	97,0
Sağlam cücələrin sayı, baş	155	182
Qoyulmuş yumurtaların sayına görə, %	77,5	91,0
Mayalanmış yumurtaların sayına görə, %	85,2	93,8

İnkubasiyanın nəticələrini təhlil edərkən məlum olur ki, təmizlikdə yetişdirilən yerli toyuqların nəsl törətmə qabiliyyəti (I qrupda) hibrid quşların nəsl törətmə qabiliyyətinə (I qrupa) nisbətən xeyli geri qalır. Belə ki, yumurtanın mayalanma faizi II qrup quşlarda 6,0 %, sağlam cücələrin miqdarı isə 27 baş, yəni 17,0 % I qrup quşlara nisbətən yüksək olmuşdur. Əldə olunmuş nəticələr bu sahədə aparılan digər tədqiqat işlərinin nəticələrinə tamamilə uyğun gəlir (İ.L.Qalperin, 2002) [2].

Təcrübənin növbəti mərhələsində hər qrupdan 100 baş sağlam cücələr seçilərək quş damlarına yerləşdirilmişdir. Bəslənmə müddəti 131 gün (23 maydan 30 sentyabra qədərdir) davam etmişdir. Bəslənmə dövründə tərəfimizdən hazırlanmış yem payı tətbiq edilmişdir (cədvəl 2).

Cədvəl 2. Müxtəlif yaş dövrlərində quşlar üçün nəzərdə tutulan yem payı, gündə

S\S	Yemlərin adı və əlavələr	1-60		61-131	
		%	1 ton yemdə, kq	%	1 ton yemdə, kq
1	Qarığdali	30	300	10	100
2	Buğda	35,7	375	45,5	450
3	Soya şroyu	18,0	180	20	200
4	Günəbaxan jımixı	8,0	80	10	100
5	Buğda kəpəyi	4,0	40	5	50
6	Xörək duzu	0,3	3	5	50
7	Dikalsifosfat	1,5	15	1,6	16
8	Balıqqulağı	1,35	13,5	1,8	18
9	Premiks	1,0	10	1,0	10
10	Antikoksidastik	0,05	0,5	-	-
11	Antioksidat	0,05	0,5	0,05	0,5
12	Antitoksin	0,05	0,5	0,05	0,5
13	Cəmi	100	1000	99,5	995

Mövcud yem payının tərkibi 18,6% xam protein, 280 kkal mübadilə enerjisi, 3,0% xam yağ və digər qidalı maddələrlə zəngin olmuşdur. Bu da gələcəkdə cücələrin normal inkişafı üçün münbit şərait yaratmışdır[3].

10, 20, 30, 40, 50, 60, 90 və 130 yaşında quşların boy və inkişafına nəzarət etmək məqsədilə, hər qrupdan 10 baş quş çəkilməmiş və bir sıra göstəricilər müəyyən olunmuşdur. Eyni zamanda, quşların salamat saxlanma faizi, orta gündəlik canlı kütlə artımı, yem məsarifi və iqtisadi səmərə hesablanmışdır (cədvəl 3).

Cədvəl 3. Tədqiqat işinin nəticələri

Göstəricilər	Quşların yaşı, günlərlə									
	30		60		90		131		Cəmi	
	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II
Quşların sayı, baş	100	100	96	98	93	95	91	95	89	94
Dövr ərzində ölüb, baş	4	2	3	3	2	-	2	1	11	6
Dövrün sonuna sayı, baş	96	98	93	95	91	95	89	94	89	94
Salamat saxlanma, %	96	98	97	97	98	100	98	100	89	94
Orta canlı kütlə, qr	230	270	510	650	740	950	980	1250	980	1250
Gündəlik canlı kütlə artımı, qr	6,7	7,97	9,3	12,7	7,7	10,0	5,8	7,3	7,3	9,3
Cəmi yem məsarifi, kq	48	52	110	125	160	170	246	290	564	637
1 kq canlı kütlə artımına yem məsarifi, kq	2,2	2	1,96	2,3	2,0	2,4	1,89	2,8	2,5	6,1
Satıxdan daxil olan pul vəsaiti, manatla									356	470
Pul gəliri, manatla										+114

Nəticələri təhlil edərkən məlum olur ki, 131 gün başlanma dövründə II qrupda yetişdirilən quşlardan cəmi 6 baş, I qrupda isə 11 baş ölüm olmuşdur. Müqaisədə salamat saxlanma faizi 5% yüksəkdir. Yetiştirmənin sonunda II qrupda I qrupla müqaisədə 270 qr daha çox canlı kütlə (21,6 %) əldə edilmişdir. Gündəlik canlı kütlə artımı 2,0 qr artıq olmuş, bu da 21,5 % çox deməkdir. 1 kq canlı kütlə artımına II qrupda I qrupla müqaisədə 0,9 kq daha az yem (17,3 %) sərf edilmişdir. Təcrübənin sonunda əldə olunmuş pul gəliri hesablanmış və ümumi iqtisadi səmərə 114 manat təşkil etmişdir[4].

ƏDƏBİYYAT

1.Бессарабов Б.Ф. и др. Птицеводство, технология производства яиц и мяса птиц. М.:, г. Колос, 2005, 352 с.
2.Гальперн И.Л. Новые принципы создания отечественных кроссов кур // Птицеводство М.:, ВНИТИП, 2002, №1, 10-14 с.
3.Фисинин В.И., Егоров И.А., Драгонов И.Ф. Кормление сельскохозяйственной птицы. ГЭОТАР-Медиа, 2011, 352 с.
4. Методика Определения экономической эффективности использования в сельском хозяйстве результатов научно-исследовательских и опытно-конструкторских работ, новой техники, изобретений и рационализаторских предложений. / Лозы Г.М. М.:, Ужгородский филиал ППП «Патент», 1983, с. 145

Важности скрещивания при повышении генетического потенциала аборигенных кур

Ф.М.Мирзоев

В статье раскрыт механизм использования метода скрещивания при повышении и усовершенствовании продуктивных качеств генетического фонда аборигенных кур.

Ключевые слова: скрещивания, гибриды, продуктивность, сохранность, живая масса, прирост, расход корма, прибыль.

Interbreeding increasing importance of genetic potential of indigenous chickens

F.M.Mirzayev

The article using the methods of interbreeding with local chicken plant genetic resources and improve productivity by improving the quality of the local chicken touched upon the issue of the protection of genetic resources.

Key words: interbreeding, hybrids, productivity, safe storage, live weight, daily weight gain, feed consumption and incomes.